

POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET

Siiri Leskov
Siseministeerium
info@siseministeerium.ee

Teie 14.02.2025 nr 11-1/11-1

Meie 28.02.2025 nr 1.2-3/19-2

PPA arvamus Siseministeeriumi 17.02.2025 pöördumisele

Lugupeetud Siseministeerium,

Olete edastanud Õiguskantsleri 14.02.2025 pöördumise nr 7-4/230561/2501061 põhiseaduskomisjonile, kus palutakse kaaluda võimalust muuta kodakondsuse seadust järgmiselt:

- 1) Võimaldada Eesti kodakondsus Eestis sündinud lastele, kes ei omanda sünniga ühegi riigi kodakondsust, juhul kui vähemalt üks lapse vanem on elanud Eestis elamisloa alusel vähemalt viis aastat enne lapse sündi.
- 2) Kui on siiski kaalukaid põhjusi, mis takistavad eelmise soovitusel järgimist, peaks Eestis sündinud kodakondsuseta lapsele olema võimalik taotleda Eesti kodakondsust hiljemalt siis, kui tema mõlemad vanemad, kes ei ole ühegi riigi kodanikud, on elanud Eestis elamisloa alusel vähemalt viis aastat, isegi kui tema sünni ajal ei olnud see nõue täidetud.

Olukorra kirjeldus

Eestis reguleerib kodakondsuse omandamise, saamise, taastamise ja kaotamise tingimused kodakondsuse seadus (KodS). Käesoleva kirja saatmise hetkel kehtiv KodS § 13 lg 4 kohaldub vaid juhul, kui mõlemad vanemad on elanud Eestis elamisloa alusel vähemalt 5 aastat, sõltumata kas pikaajalise elaniku või tähtajalise elamisloa alusel. Seega on siiski nõue, et mõlemad vanemad peavad elama Eestis vähemalt 5 aastat enne lapse sündi, et laps omandaks Eesti kodakondsuse. Olukorras, kus üks vanem on elanud nõutud aja Eestis ja teine vanem on elanud alla 5 aasta elamisloaga Eestis, ei saa laps omandada vastavalt KodS § 13 lg 4 Eesti kodakondsust. KodS §13 lg 4 alusel on Eestis kodakondsuse saanud lapsi aastast aastasse vähenenud. Aastal 2020 on saanud sellistel tingimustel kodakondsuse 101 last, kuid 2024 aastal vaid 35 last, mis näitab, et järjest vähemaks jääb lapsi, kes sünnivad kodakondsuseta vanematele.

Määratlemata kodakondsusega lapsi ehk lapsi, kes ei saanud omandada KodS § 13 lg 4 alusel kodakondsust on hetkel Eestis 8, kellest vanim 13-aastane ja noorim 8-kuune. Selline olukord on tekkinud asjaolust, et Eestisse on elama asunud teistest riikides isikuid (enamasti Lätist), keda mitte ükski riik ei pea oma kodanikuks ja nad on Eestis elanud alla 5 aasta või kes ei ela käesoleval ajahetkel Eestis.

Lapse õigus kodakondsusele

Igas riigis on kehtestatud oma kindlad reeglid, kuidas omandatakse kodakondsus. Eesti on

riigina otsustanud *ius sanguinis* põhimõtetest lähtuda, mille kohaselt määratletakse isiku kodakondsus vanemate kodakondsuse alusel lapse sünnihetkel ja kodakondsuse omandamise ajal. Sellist põhimõtet kinnitab ka Eesti Vabariigi Põhiseaduse (PS) § 8, mis sätestab, et igal lapsel, kelle vanematest üks on Eesti kodanik, on õigus Eesti kodakondsusele sünnilt.

KodS § 13 lg 4 võimaldab lisaks eeltoodule Eesti kodanike lastele anda kodakondsus ka lastele, kelle vanemaid ei pea ükski riik oma kodanikeks. Antud sätte eesmärk seisnes tõepoolest selles, et Eestis püsivalt elavate inimeste lapsed ei jääks kodakondsuseta. Selleks aga, et ei tekiks uut rändeliiki teistest riikidest isikute näol, keda keegi ei pea oma kodanikeks, ongi sätestatud piirang, et vanemad peavad püsivalt elama Eestis vähemalt 5 aastat enne lapse sündi. Samuti ei saa tekkida olukorda, kus teise riigi kodakondsuseta isikud on alles tulnud Eestisse elama, neile sünnib laps ning omamata pikemat seost riigiga, omandab laps koheselt selle riigi kodakondsuse. Selliselt tekitame me seisundi, kus teistes riikides elavad inimesed, keda ühegi kehtiva seaduse alusel ei saa riigi kodanikeks nimetada, hakkavad reisima Eestisse, et omandada oma lapsele Eesti Vabariigi kodakondsus *ius soli* põhimõtetest lähtuvalt.

Lapse vanematel on võimalus paluda oma kodakondsus kindlaks teha oma esivanemate kodakondsusest tulenevalt *ius sanguinis* põhimõtete kohaselt või saada Eesti kodakondsus naturalisatsiooni korras. KodS § 13 lg 1 sätestab, et kui üks vanematest on Eesti kodakondsuse saanud, siis on võimalik taotleda Eesti kodakondsust ka alla 15-aastasele lapsele. Vanem saab sellise taotluse esitada juba koos enda kodakondsuse taotlusega (KodS § 14). Kodakondsuseta isikutel on võimalik endale kodakondsust taotleda naturalisatsiooni korras ja samal ajal on võimalik taotleda kodakondsus ka oma alla 15-aastasele lapsele. Selliselt tagab vanem, et tema lapsel oleks Eesti kodakondsus.

Võrdse kohtlemise nõue

Õiguskantsler on välja toonud, et järgida tuleb võrdse kohtlemise nõuet ja vastavalt PS §12 on kõik seaduse ees võrdsed ning keelatud on diskrimineerida kedagi rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Selle sätte mõte seisneb eelkõige võrduises seaduse kohaldamisel ning nõudes rakendada kehtivaid seadusi kõigile isikutele erapooletult ja ühtemoodi.

Õiguskantsler oma pöördumise p 4-5 toob välja ÜRO inimõiguste Komitee seisukoha, mille vastusena on Eestis juba 01.01.2016 jõustunud täiendav muudatus KodS-is, mis lihtsustab lastel kodakondsuse omandamise alla 15-aastastel alaealistel, kes on Eestis sündinud või kes asub kohe pärast sündi vanema või vanematega püsivalt Eestisse elama. Sellised lapsed omandavadki Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni korras, kui vanemad, keda ükski riik ei pea kehtivate seaduste alusel oma kodanikuks ja kes on elanud Eestis seaduslikult vähemalt viis aastat. Vastav muudatus on ka kehtestatud selliselt seetõttu, et igal Eestis sündival lapsel oleks võimalik omandada kodakondsus nagu seda näevad ette *ius soli* põhimõtted, kuid kelle vanematel on püsivad seosed Eesti riigiga. Välistada on soovitud sellise seaduse muudatusega olukordi, kus kõik Eestis sündinud lapsed omandavad automaatselt Eesti *kodakondsuse ius soli* põhimõtetel.

Lisaks on ka 2020-aastal täienenud KodS ning sellega tekkis võimalus ka lastel, kelle üks vanem omab ühe riigi kodakondsust, kuid teine alalise elamisõiguse või pikaajalise elaniku elamisloaga Eestis elav vanem, keda ükski riik kehtivate seaduste järgi ei pea oma kodanikuks, taotlevad lapsele Eesti kodakondsust. Alaealine saab kodakondsuse, kui alaealise vanem või vanavanem oli 20.08.1991 seisuga juba Eesti elanik. (KodS § 13 lg 4¹)

Kõiki lapsi koheldakse vastavalt seaduses sätestatud reeglitele ühetaoliselt. Sama seadus on sätestanud ka olukorrad, kus on kehtestatud erandid. Ühegi lapse puhul ei erista seadus kodakondsuse andmist vastavalt rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu, vaid lähtutakse konkreetselt seaduses sätestatust.

Seega on käesoleval hetkel võimalus kõikidel lastel võrdsetel tingimustel omandada Eesti kodakondsus läbi taotluse ja vastavate tingimuste.

Eeltoodust tulenevalt ei toeta Politsei- ja Piirivalveamet ettepanekut muuta kodakondsuse seadust, sest:

1. Ei ole võimalik kõikidele lastele, kes sünnivad Eesti Vabariigi territooriumil kehtestada võimalus omandada automaatselt Eesti kodakondsust puhtalt põhimõttest, et tema vanemaid ei pea ükski riik nende kehtivate seaduste kohaselt oma kodanikeks. Vanematel peab olema siiski püsiv seos konkreetse riigiga, mille kodakondsuse laps omandab.
2. Igal Eestis alaliselt elaval isikul, keda kehtiva seaduse alusel ei peeta ühegi riigi kodanikuks, on võimalus taotleda endale naturalisatsiooni korras kodakondsust, täites kõiki vajalikke tingimusi, ning samal ajal taotleda kodakondsus ka oma alla 15-aastasele lapsele. Eelnevalt toodud statistika kinnitab, et igal aastal jääb vähemaks lapsi, kes omandavad KodS § 13 lg 4 alusel naturalisatsiooni korras kodakondsuse, mis kinnitab, et enam sünnib lapsi, kelle vanemad on omandanud kodakondsused ning lapsed on omandanud sellega seoses läbi vanemate kodakondsused.

Kui siiski on plaanis muuta kodakondsuse seadust, siis toetame varianti, kus vanemad, keda ükski riik ei pea kehtivate seaduste kohaselt oma riigi kodanikuks, esitavad taotluse lapsele kodakondsuse saamiseks peale viie aastast Eestis elamist, et näidata püsivat sidet Eestiga enne kodakondsuse taotlust.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Annika Karm
komissar
arendusosakond, identiteedi ja staatuste büroo,
õigusliku staatuse grupp
arendusekspert

Annika Karm, 7468548, annika.karm@politsei.ee